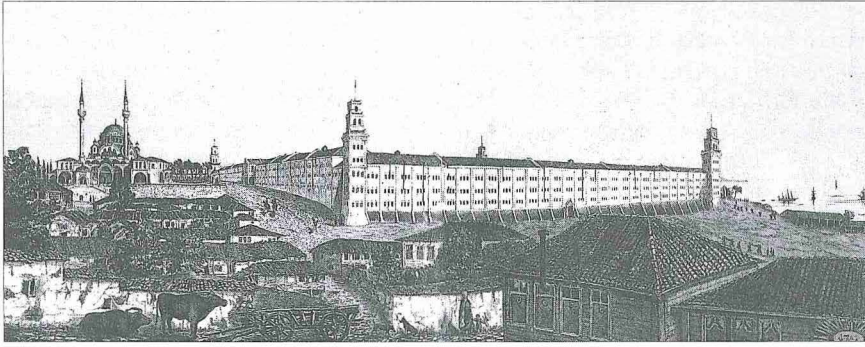

Selimiye Kışlası'nı gösteren XVIII. yüzyıla ait bir gravür (Lady Alicia Blackwood, *Scutary, the Bosphorus and the Crimea*, [baskı yeri yok] 1857, II, lv. I)

15 Haziran 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın ilgasıyla birlikte kışlanın yeniden inşası için hazırlıklar başlamış. Temmuz 1826'da kışlanın satılan arazisinin ve çevresinin kamulaştırma işlemleri tamamlanmıştır. Bu dönemde kışlanın hem mimari projesi hem maketi hazırlanmıştır. Bina iç avlusu, avlu tarafındaki koridoru ve dış cepeleri boyunca sıralanan odalarıyla yeniden inşa edilen kışlanın dış ve iç duvarları taş, döşemeleri ve çatısı ahşaptır. Dört cephesinde birer kapısı olan yapının köşelerindeki kuleler de bu dönemde inşa edilmiştir. 27 Ocak 1829'da görkemli bir törenle açılan kışlanın mimari sorumlusu dönemin Hassa başmimarı Seyyid Abdülhalim Efendi, bina emini Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'dan eski Filibe nâzırı Morevî Osman Efendi'dir. Yapının kapılarında farklı tarihlerde kitâbelerin yer alması kışlada yapılan onarımlara işaret eder. Güney kapısında 1243 (1828), doğu ve batı kapılarında 1258 (1842), kuzey kapısında 1269 (1853) tarihli kitâbeler bulunmaktadır.

II. Mahmud zamanında bir cephesi kâgire çevrilen binanın 1841'de avlu tarafındaki açık koridorları kapatılarak kâgire dönüştürülmüştür. 26 Ekim 1847 gecesi çıkan yangında kuzey ve batı kanatları yanmış ve kısa bir süre sonra diğer duvarları da kâgir yapılarak onarılmış, birinci kat koridorlarının döşemeleri voltaya dönüştürülmüştür. 1960-1965 onarımında en alt kat dışındaki bütün döşemeler betonarmeye çevrilmiş ve kuzey kanadının doğu bölümünde binanın dış duvarları korunarak içi betonarme ile yenilenmiştir. Eğimli bir arazide Selimiye Kışlası gibi büyük bir binayı oturtmanın zorluğundan dolayı binanın girişleri arasında kot farkları

vardır. Kuzey cephesindeki giriş katı güney cephesinin en üst katı haline gelerek binayı kesintisiz kuşatır.

Selimiye Kışlası, Kırım savaşında İngiliz askerlerine verilmiş, aileleriyle gelen askerlerin ikameti sağlanmış, savaş sırasında hastahane olarak kullanılmıştır. Hasta ve yaralı İngiliz askerlerine bakmak üzere gelen Florance Nightingale kışlanın Selimiye Camii tarafındaki kulesinde ikamet etmiştir. Padişaha ayrılan bu kulenin Florance Nightingale'e tahsis edilmesi ilginçtir. Burası halen Florance Nightingale Müzesi olarak korunmakta olup ziyarete açıktır. Kırım savaşında büyük dikkat çeken bina Avrupa gazetelerine de konu olmuştur. Osmanlı ordusundaki ilk terhis töreni 26 Mart 1844'te bu kışlada yapılmıştır. Büyük Üsküdar yangınında harikzedeler (Temmuz-Ekim 1887), sonraları muhacirler (1921) ve mübadele sırasında göçmenler (1950) Selimiye'de ağırlanmıştır. I. Dünya Savaşı'nda asker sevkıyatı Selimiye Kışlası'ndan yapılmış, 1920'de İstanbul'un işgalinde kışla İtalyan kontrolüne girdiğinde esir düşen Osmanlılar burada tutulmuştur. Kurtuluş Savaşı sırasında Selimiye Kışlası'ndan Anadolu'ya silâh kaçırılmış, işgal sonrasında İstanbul'a giren ilk piyade birlikleri Selimiye'de kalmıştır (1923). Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir süre boş kalan kışlanın maddî ve mânevî değerinin iade edilmesine karar verilerek 1959'da askerî ortaokul yapılmıştır. Kışla 1964 yılından beri Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin Birinci Ordu'sunun yönetim merkezi ve Birinci Ordu Komutanlığı karargâhidır.

BİBLİYOGRAFYA :

III. *Selim Vakfiyesi*, VGMA, Defter, nr. 643; BA, MAD, nr. 9859, 10434, 16356; BA, CA, nr. 6338, 16137, 43859, 51941; BA, CS, nr. 1164; BA,

D.BŞM.BNE, nr. 16122, 16488; BA, ML.MSF, nr. 2406; BA, ML, nr. 587; BA, A.MKT.NZD, nr. 266/2:2/2; BA, HH, nr. 29060; Filiz Güneri, *İstanbul Selimiye Kışlası ve Selimiye Camii* (mezuniyet tezi, 1966), İÜ Ed. Fak. Sanat Tarihi Bölümü; *Selimiye: 1959-1961* (haz. Serdar Öztürk), İstanbul 1961; Konyalı, *Üsküdar Tarihi*, I, 350-364; Mustafa Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul 1995, I, 77-78; Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, İstanbul 2001, III, 1259-1270; M. Gözde Ramazanoğlu, *Osmanlı Yenileşme Hareketleri İçerisinde Selimiye Kışlası ve Yerleşim Alanı* (doktora tezi, 2003), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü; Baha Gürfirat, "Selimiye Kışlası", *BTDD*, sy. 12 (1968), s. 79-81; Afife Batur, "Selimiye Kışlası", *DBİst.A*, VI, 515-516.

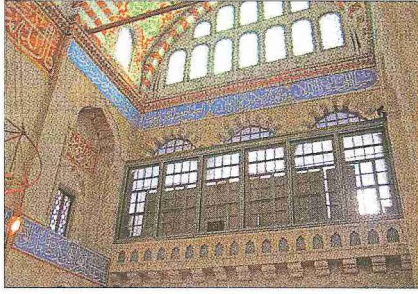
M. GÖZDE RAMAZANOĞLU

SELİMİYE KÜTÜPHANESİ

II. Selim'in Edirne'de Selimiye Külliyesi'nde kurduğu kütüphane.

II. Selim'in 982'de (1574) yapımı tamamlanan Selimiye Külliyesi'nde medresesi için tesis ettiği kütüphane caminin güneyinde sağ tarafta yer almakta, gerek dönemine göre zengin koleksiyonu gerekse katalogunun mükemmeliyeti bakımından dikkati çekmektedir. Kuruluşu sırasında kütüphanede 400 civarında kitap bulunmaktaydı. Bu kitapların bir listesi, bu külliyenin vakfiyesinin sonunda bulunmaktadır (VGMA, 1395, s. 91-114). II. Selim vakfiyesinde daha önce görülen konu başlıklarından farklı bir konu başlığının bulunmadığı, ancak fıkıh bölümünde fetva diye yeni bir alt başlık ihdası yoluna gidildiği görülmektedir. Kitapların tavsifinde de Fâtih ve İsmihan Sultan kataloglarında görülen yol takip edilmiştir (Erünsal, s. 226). Vakfiyeye ekli olarak hazırlanan katalogun girişinden anlaşıldığına göre burada, Süleymaniye'de olduğunun aksine külliyenin tamamlanmasından birkaç yıl önce, kurulacak kütüphane için Hazine-i Âmire'den kitap temin edilmiştir: "Sultan Selim Han hazretlerinin mahrûse-i Edirne'de bina buyurulan medrese-i şerifelerine vakf için Hızâne-i Âmire'den ihraç olunan kitaplar evsafıyla defter olunmak ferman olmağın işbu defter-i hakikat-güster semânine ve tis'a mie senesinde ... tahrir olunup ..." (VGMA, 1395, s. 91). 23 Şâban 980 (29 Aralık 1572) tarihli bir belgeden öğrenildiğine göre hazırlanan kitaplar muşambalara sarılarak sandıklara konulmuş ve Edirne'ye gönderilmiştir (BA, MAD, KK. 67, s. 776).

II. Selim, 987 (1579) tarihli vakfiyesine personelle ilgili olarak diğer kütüphane vakfiyelerinde yer alanlardan farklı şart-

Edirne Selimiye Camii içinde kütüphanenin bulunduğu kısım

lar koymuştur; emin, sâlih, âlim olmasını istediği üç hâfız-ı kütübdan ikisinin ayrıca hattatlık, nakkaşlık gibi vasıflara sahip bulunmalarını ve gerektiğinde mushafların ve kitapların eksik sayfalarını tamamlamalarını istemektedir (VGMA, Kasa, nr. 169, s. 76-77). Kütüphanedeki kâtib-i kütüblük görevi ise bir ek görev olarak üçüncü hâfız-ı kütübe verilmiştir. Vakfiyede ayrıca "sâlih ve tâhir ve sanatında mâhir" bir kimsenin mücellit olarak görevlendirileceği belirtilmiştir. Dönemin diğer kütüphanelerinde olduğu gibi Selimiye Kütüphanesi'nden de ödünç kitap verilmekteydi.

III. Selim döneminde Selimiye Kütüphanesi tamir ettirilip yeniden teşkilâtlandırılmış ve camide mevcut koleksiyon diğer bazı koleksiyonların ve III. Selim'in gönderdiği kitapların ilâvesiyle zenginleştirilmiş ve kütüphaneye dört hâfız-ı kütüb ile bir mücellit tayin edilmiştir (BA, Hatt-ı Hümayun, nr. 16161). XIX. asrın sonlarında çeşitli şehirlerdeki küçük koleksiyonların belli bir yerde toplanması için yapılan çalışmalar esnasında Edirne'deki bazı medrese ve kütüphanelerde bulunan Sultan II. Murad, Beyazıt (II), Çelebi Mustafa, Yekdest Hacı Ahmed, Abdülvâsi b. Hızır ve Ahmed Bâdî Efendi kütüphaneleri Selimiye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Cumhuriyet döneminde bu yöndeki çalışmalar devam etmiş, halkvehrinin kapatılmasıyla burada bulunan Türk Ocağı'na ait kütüphane de Selimiye'ye taşınmıştır. İstanbul'da evkaf müzesinin kurulması sırasında sanat değeri yüksek 110 kitap İstanbul'a gönderilmiştir. Bu eserler halen Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır (Bılar, s. 89-90).

Selimiye Kütüphanesi 1983-1984 yıllarında Selimiye Camii'nin tamiratında camiyle birlikte onarılmış ve 1996 yılına ka-

dar Selimiye Camii içindeki bir bölümde hizmet verdikten sonra bu tarihte Kırkpınar Halk Kütüphanesi'ne taşınmıştır (a.g.e., s. 90). Kütüphane bugün camideki eski yerinde okuyuculara hizmet vermektedir. Selimiye Kütüphanesi'nde 2600 yazma 5517 basma eser bulunmaktadır. II. Selim'in şehzadeligi döneminde Tire'deki dâ-rülkurrâsında (965/1558), tahta çıkışından birkaç yıl sonra da İzmir'de yaptırdığı medresesinde (977/1569-70) birer kütüphane kurduğu vakfiyelerine koyduğu hâfız-ı kütübe ilgili şartlardan öğrenilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Selimiye Külliyesi Vakfiyesi, VGMA, 1395, s. 87-114; VGMA, 741, s. 84; BA, MAD, 5179, s. 5; BA, MD, nr. 51, s. 79; nr. 133, s. 66; BA, MF, KTU. Dosya 8, nr. 157; Müjgân Cumbur, "Osmanlı Çağı Türk Vakıf Kütüphanelerinde Personel Düzenini Geliştirme Çabaları", *TTK Bildiriler*, VII (1973), II, 679; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 48, 49, 154, 178, 183, 186, 195, 226; Ender Bılar, "Edirne'de Bir Kitap Hazinesi; Selimiye Yazmalar Kütüphanesi", *Osmanlı Devleti'nde Bilim Kültür ve Kütüphaneler* (haz. Özlem Bayram v.dğr.), Ankara 1999, s. 89-91; Selahattin Yıldırım, *Vakıfname-i Şehzâde-i Cîvânbaht Hazret-i Sultân Selim -Tâle Bekâuh-* (II. Selim Vakfiyesi), İstanbul 2004, s. 79; M. Münir Aktepe, "İzmir Şehri Osmanlı Devri Medreseleri Hakkında Ön Bilgi", *TD*, sy. 26 (1972), s. 114, 117; Rıdvan Canım, "Edirne Selimiye Kütüphanesindeki Türkçe Mesnevi Yazmaları Hakkında", *Edirne İl Halk Kütüphanesi Bülteni*, sy. 10, İstanbul 1988, s. 19-20; Musa Öncel, "Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi", *Olusum*, sy. 50, İstanbul 2005, s. 33-36.

İSMAİL E. ERÜNSAL

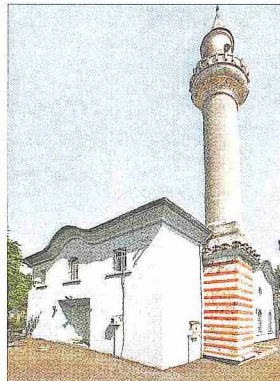
SELİMİYE TEKKESİ

İstanbul'da
XIX. yüzyılın başlarında
inşa edilen tekke.

Küçük Selimiye Camii, Çiçekçi Camii ve Çiçekçi Camii Tekkesi olarak da anılan bu tesis III. Selim tarafından 1801-1805 yılları arasında yaptırılmıştır. Semte adını ve-

ren ünlü kışla, cami ile buna bağlı muvakkithâne ve sıbyan mektebi, hamam, külliye görevlilerinin meşrutaları, irat getirmesi için inşa edilen evler ve dükkânlarla birlikte geniş alana yayılmış bir yapı topluluğunun (bk. SELİMİYE CAMİİ ve KÜLLİYESİ) parçası olan Selimiye Tekkesi 1823'ten sonra harap olmuş ve II. Mahmud tarafından 1834-1836 yıllarında bugünkü haliyle ihya edilmiştir. Tekkenin mimari programı, halen yalnızca cami olarak kullanılan cami-tevhidhânenin yanı sıra buna bağlı hünkâr kasrı, hazîre ve bina emini Pertev Mehmed Said Paşa'nın hayır eseri olan kütüphaneden oluşmaktadır. Harem, selâmlık, derviş hücreleri ve mutfak birimleri tekkelerin kapatılmasının (1925) ardından işlevlerini yitirerek tarihe karışmış olmalıdır. Hünkâr kasrı 1930'lardan sonra ortadan kalkmıştır. 1940'lardan sonra Üsküdar'da Zeynep Kâmil Hastahanesi'nin genişletilmesi sırasında yıktırılan, Bayramiye'den Himmetzâde (Salı) Tekkesi'nin hazîresi ve abdest teknesi Selimiye Tekkesi'nin avlusuna taşınmıştır.

Âyin günü perşembe olan tekkede on yedi erkek ve beş kadının ikamet ettiği Dahiliye Nezâreti'nin rûmî 1301 (1885-86) tarihli istatistik cetvelinde belirtilmiştir. Nakşibendîliğe bağlı olarak faaliyet gösteren tekkenin ilk postnişini Çankırılı Şeyh Abdullah Efendi'nin 1807'de görevinden feragat etmesiyle yerine Şeyh Ni'metullah Buhârî (ö. 1232 başı / 1816 sonları) geçmiştir. Üçüncü postnişin, XIX. yüzyılda İstanbul'da Mevlevî meşrepli Nakşibendîliğin en önemli simalarından olan Konyalı Şeyh Ali Behcet Efendi'dir (ö. 1822). Mensupları arasında Hâlet Efendi, Pertev Mehmed Said Paşa, Kethüdâzâde Ârif Efendi ve Şeyhülislâm Turşucuzâde Ahmed Muhhtar Efendi gibi dönemin önemli şahsiyetlerinin bulunduğu bilinmektedir. Behcet Efendi'nin yetiştirdiği halifeler, Selimiye Tekkesi'nde odaklanan bu Nakşibendî-Mevlevî karışımı tasavvuf anlayışını İstanbul-

Selimiye Tekkesi ve mescid-tevhidhânesinden bir görünüş

